

JAUME I

COM VAIG ARRIBAR
A SER REI

Versió de Raül Garrigasait

EDITORIAL BARCINO · TAST DE CLÀSSICS

JAUME I EL CONQUERIDOR COM VAIG ARRIBAR A SER REI

Versió de Raül Garrigasait

EDITORIAL BARCINO · TAST DE CLÀSSICS

www.editorialbarcino.cat

Aquesta edició ha rebut un ajut de:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

TAST DE CLÀSSICS, 19

Primera edició: octubre de 2020

© de l'adaptació i dels comentaris,
Raül Garrigasait, 2020

Reservats tots els drets d'aquesta edició:

EDITORIAL BARCINO, SA

Via Augusta, 252-260, 5è. 08017 Barcelona

www.editorialbarcino.cat

Edició núm. 866

Disseny de coberta: Duró Studio

Il·lustració de coberta: Gravat de Jaume I, dins *Aureum opus regalium privilegiorum civitatis et regni Valentiae, cum historia cristianissimi regis Iacobi ipsius primi conquistatori*, Lluís Alanya, València 1515

Edició: Marta Marfany

Regularització del text original del *Llibre dels fets*: Marta Marfany

Correcció de proves: Guillem Cunill

Preimpresió: Tono Cristòfol

Impressió: Gràfiques Ortells, SL

Dipòsit legal: B 13394-2020

ISBN: 978-84-7226-856-2

ÍNDIX

Pròleg 7

Jaume I el Conqueridor. Com vaig

arribar a ser rei	21
<i>Llibre dels fets</i> , capítols 1-33.....	23
Pròleg.....	23
El llinatge del rei	26
Concepció i naixement del rei	29
El rei Pere i la reina Maria	31
Lluites amb Simó de Montfort	32
Trasllat del rei a Montsó	35
Els bàndols entre els nobles d'Aragó	37
La sortida del castell de Montsó	38
El setge de Liçana.....	40
El setge d'Albarrasí.....	42
El casament amb Lionor de Castella.....	45

Desavinences entre Guillem de Montcada i Nuno Sanxes	46
Pacte entre Guillem de Montcada i Nuno Sanxes ..	52
Reclusió del rei al palau de Saragossa	53
L'intent d'evasió	56
La treva amb els sarraïns de València	57
La persecució de Pero Ahonés.....	61
La revolta de l'infant Ferrando.....	64
La presa de Les Celles.....	66
Intent de detenir el rei.....	71
Reconciliació amb els nobles	73

Relats paral·lels de Bernat Desclot

i Ramon Muntaner	77
Bernat Desclot, capítol 4	79
Ramon Muntaner, capítols 3-6.....	87

Versió original en català antic	97
<i>Llibre dels fets del rei en Jaume</i> , capítols 1-5	99

PRÒLEG

Al començament de la literatura catalana es veuen dues grans muntanyes: la massa d'escrits teològics de Ramon Llull i la crònica del rei Jaume. Un discurs sobre Déu i un discurs sobre el poder. Si Llull va fer una obra que es ramifica per tots els sabers del seu temps i no s'acaba mai, el rei va dictar unes memòries extenses que dibuixen la seva figura pública de monarca i en fan un exemple per a la posteritat.

Quan el 1208 va néixer el futur rei Jaume, el seu pare, Pere el Catòlic, dominava els comtats catalans i el regne d'Aragó; també era senyor de Montpeller i la seva autoritat s'anava imposant a altres territoris occitans. El sobirà d'aquell conjunt de terres escampades a banda i banda dels Pirineus aviat va topiar amb una fúria que baixava del nord, la croada contra els càtars, i amb la croada també baixava la potència expansionista

dels francesos, amb Simó de Montfort al capdavant, amant de les aparences catòliques i de mutilar els enemics derrotats. El 12 de setembre del 1213 Pere el Catòlic s'hi va trobar cara a cara a Muret, a prop de Tolosa de Llenguadoc, i va morir al camp de batalla.

Jaume tenia cinc anys. En feia dos que era captiu de Simó de Montfort: el seu pare l'hi havia lliurat com a penyora, en un acte diplomàtic temerari que intentava resoldre el conflicte sense guerra. Hi hagué guerra igualment, i el francès es resistia a deixar anar el nen, l'únic fill legítim del difunt Pere el Catòlic. Va caldre una intervenció del papa Innocenci III perquè, mig any més tard, Simó de Montfort l'alliberés. Del petit se'n va fer càrrec el mestre de l'orde del Temple, Guillem de Montrodon, a Montsó. Però a aquell monarca de sis anys dos parents seus de cinquanta-tres i vint-i-cinc anys aspiraven a prendre-li la corona: el besoncle Sanç o Sanxo, comte de Rosselló, i l'oncle Ferran o Ferrando. Aviat els seguidors de cadascun d'ells es van enfrontar amb les armes.

Així va començar a veure el món aquell nen que pujava dins el castell templer de Montsó: empresonaments, lluites entre bàndols, el neguit de voler manar sense tenir la capacitat de fer-ho, la sensació que la seva legitimitat indiscutible no tenia cap valor si no se la sabia guanyar. Amb una precocitat forçada pels fets, al cap de pocs anys va imposar-se als seus contrincants dins les terres de la Corona; amb el nord

barrat després de la derrota de Muret, es va fer a la mar per conquerir Mallorca, Menorca i les Pitiüses, va avançar cap al sud per apoderar-se del Regne de València, va sufocar revoltes dels nobles aragonesos i catalans i dels sarraïns sotmesos, va intentar una expedició a Terra Santa. Als seixanta-vuit anys, malalt, va abdicar i va decidir fer-se monjo de l'orde del Cister; des del Regne de València va voler dirigir-se al Monestir de Poblet, però va morir a Alzira o pel camí, el 27 de juliol del 1276.

Amb aquesta trajectòria n'hi havia prou perquè el rei Jaume adquirís una aura mítica. Les fronteres de les terres que va conquerir delimiten, a grans trets, l'àrea geogràfica de la llengua catalana. Remota i transfigurada, la violència de les seves campanyes és la cosa més semblant que hi hagi hagut a una violència fundacional dels Països Catalans. Però aquest fet, que només es pot interpretar així a posteriori, tan sols és un aspecte de la seva mitificació. Perquè aquell monarca tot inclinat a l'acció va deixar un llibre impressionant en què ell mateix es mitificava, el *Llibre dels fets*.

L'obra és excepcional per diverses raons. La primera és històrica: a l'Europa occidental del segle XIII cap altre sobirà no va deixar unes memòries comparables, escrites en primera persona. Si ampliem una mica el focus, fins al segle XIV, sí que trobaríem una autobiografia que s'hi acosta: la *Crònica* de Pere el Cerimoniós. Però les diferències entre l'una i l'altra són

**JAUME I EL CONQUERIDOR
COM VAIG ARRIBAR A SER REI**

LLIBRE DELS FETS

Capítols 1-33

PRÒLEG

Sant Jaume diu que la fe sense obres és morta. Aquesta sentència, Nostre Senyor l'ha volguda complir en els nostres fets. I si bé la fe sense les obres no val res, quan s'ajunten fan fruit, un fruit que Déu vol rebre a casa seva.

I per més que la nostra naixença ja tingués un bon començament, en les nostres obres encara havia de millorar, i no perquè no tinguéssim fe en el nostre Creador i en les seves obres, i no preguéssim a la seva mare que pregués per nós al seu Fill estimat a fi que ens perdonés els greuges que havíem comès contra ell. Per això, per la fe que teníem, ens va dur a la veritable salvació.

I com que Nostre Senyor Jesucrist, que sap totes les coses, sabia que la nostra vida s'allargaria tant que

ajuntaríem les bones obres amb la fe que teníem, ens dispensava tanta gràcia i ens tenia tanta pietat que, per pecador que fóssim de pecats mortals i venials, no va voler que patíssim deshonor, ni dany que ens portés vergonya, a la cort ni en cap altre lloc. Tampoc no va voler que ens moríssim abans d'haver-ho complert tot. I ens tenia tanta bona voluntat que feia que els nostres enemics ens honoressin sempre, de fet i de paraula, i ens va donar salut.

I si de vegades ens enviava malalties, ho feia a manera de càstig, com un pare que castiga el fill. Perquè diu Salomó que qui perdona al seu fill les bastonades del càstig en realitat li fa mal i no sembla que li vulgui bé. I Nostre Senyor no ens va castigar mai tan fort que ens fes mal. Per això li agraiem, quan ens castigava, el càstig que ens feia; i ara plenament, quan sabem que ho feia pel nostre bé.

Recordem bé una paraula que diu la Santa Escriptura: *Omnis laus in fine canitur*, que vol dir que la millor cosa que es pot tenir és a la fi de la vida. I la pietat del Senyor de glòria ens ha fet així, perquè es compleixi la paraula de sant Jaume; que a la fi dels nostres anys ha volgut complir que l'obra s'acordés amb la fe. I nós, considerant i pensant quin era aquest món en què els homes viuen humanament i com és de petit aquest segle, i fràgil, i ple d'escàndol, i com l'altre té una glòria en si sense fi, i com Nostre Senyor la dona a aquells que la volen tenir i la perse-

gueixen; i considerant també com és gran el seu poder i petita la nostra flaqueza, hem reconegut i pres per certes aquestes paraules que diu l'Esclitura: *Omnia pretereunt preter amare Deum*, que vol dir que totes les coses del món passen i es perden, tret de l'amor de Déu.

I nós, reconeixent que aquesta era la veritat i la resta mentida, hem volgut donar i adreçar i alçar el nostre pensament i les nostres obres als manaments del nostre Salvador, i hem deixat les vanes glòries d'aquest món per arribar al seu regne. Perquè Ell ens diu a l'Evangelí: *Qui vult venire post me, abneget semet-ipsam et tollat crucem suam et sequatur me*. I això en romanç vol dir que qui vulgui seguir-lo deixi la seva voluntat per la d'Ell. També recordem les grans gràcies que Ell moltes vegades ens havia fet al llarg de la nostra vida i, sobretot a la fi dels nostres dies, hem volgut deixar la nostra voluntat per la d'Ell.

I perquè els homes coneguïn i sàpiguen, quan haurem abandonat aquesta vida mortal, el que hem fet amb l'ajuda del Senyor poderós, en qui hi ha la vera trinitat, hem deixat aquest llibre com a record. I els que vulguïn sentir les gràcies que Nostre Senyor ens ha fet, i per donar exemple a tots els altres homes del món, que facin això que nós hem fet: posar la fe en aquest Senyor que és tan poderós.

EL LLINATGE DEL REI

És un fet veritable que el nostre avi, el rei Alfons, va fer tractes amb l'emperador de Constantinoble perquè li donés la seva filla per muller. I, després dels pactes que van fer, el nostre avi es va casar amb la reina Sanxa, que era filla de l'emperador de Castella. L'emperador de Constantinoble, que no sabia res d'aquest matrimoni, envià la filla al rei Alfons d'Aragó, comte de Barcelona i marquès de Provença. I un bisbe i dos nobles que l'acompanyaven, quan van ser a Montpeller, van saber que el rei Alfons, el nostre avi, havia pres per muller la reina Sanxa, filla de l'emperador de Castella. Es van veure en grans dificultats i no podien deixar de pensar què farien, ara que ell s'havia casat amb una altra dona.

Guillem de Montpeller era senyor de Montpeller i de la senyoria que hi pertany. I aquells nobles que havien vingut amb la filla de l'emperador li van demanar què havien de fer davant aquell engany i aquella falta que havien patit: que venien amb la filla de l'emperador Manuel al rei Alfons perquè la prenguéss per muller, i n'havia pres una altra; i que els aconsellés de quina manera havien d'obrar. I ell els va respondre que reuniria el seu consell.

Quan Guillem de Montpeller hagué aplegat tots els consellers, els seus nobles i cavallers i aquells que eren homes de valor a la ciutat de Montpeller, li van aconsellar que la retingués per casar-s'hi. I com que

Déu li havia dispensat aquella gràcia tan gran, que la filla de l'emperador Manuel, en aquell temps el millor dels cristians, havia vingut a la seva vila i al lloc on era ell i havia quedat desconsolada del marit que li havien promès, ara l'havia de prendre per muller i no l'havia de deixar tornar per res del món. Després d'això ell va respondre al bisbe i als nobles que venien amb ella. I aquesta és la resposta que els va enviar pels seus missatgers: que com que Déu li havia dispensat una gràcia tan gran, i com que ella no tenia el marit que havia de tenir, ell la volia prendre per muller.

Quan els missatgers de l'emperador van sentir aquestes paraules, se'ls va doblar el desconsol que ja tenien: la filla de l'emperador només s'havia de casar amb un rei o un emperador, que no li pertocava ningú més. I li van pregar molt clarament pel valor que ell tenia i per Déu que deixés tornar la filla de l'emperador, perquè ells li havien promès que, si no es feia el matrimoni, la tornarien al seu pare per terra o per mar; i que no els ho impedís, perquè no hi havia cap raó per fer-ho i ella no havia vingut per ell. Llavors Guillem de Montpeller i el seu consell els van respondre que no podia ser d'altra manera. I quan els missatgers de l'emperador van entendre la seva voluntat i que no podia ser d'altra manera, els van demanar temps per rumiar-ho, i ells els en van donar fins l'endemà. El bisbe i els nobles que havien vingut amb ella van veure que la voluntat de Guillem de

Montpeller i del seu consell s'havia de complir, i van decidir que acceptarien el matrimoni amb aquesta condició: que si naixia un fill o una filla de Guillem de Montpeller i la filla de l'emperador, seria senyor de Montpeller, en vida d'aquell o d'aquella.

Van tornar per respondre i van dir a Guillem de Montpeller i al seu consell que els podrien fer mal o empresonar o els la podien prendre, però que no farien aquest matrimoni amb el consentiment d'ells ni el d'ella si no el feien d'aquesta manera: que ell els prometés amb jurament i homenatge, i que ho fessin jurar a tots els homes de Montpeller de deu anys en amunt, que el fill o la filla que nasqués de tots dos seria senyor de Montpeller, tant si era home com si era dona. I es van posar aquestes paraules per escrit. D'aquesta manera Guillem de Montpeller, després d'escoltar els seus nobles i el seu consell, ho va aprovar i es va fer el matrimoni. I Guillem de Montpeller va tenir d'aquella dona una filla que es va dir Maria.

Més endavant es va emparaular matrimoni entre el rei Pere, el nostre pare, i la filla de Guillem de Montpeller, que era senyora de Montpeller i de tot el que hi pertanyia, i que ella donaria el seu cos i Montpeller amb tot el que hi pertanyia. Així es va fer el matrimoni, i el seu nom va créixer: en endavant es va anomenar reina Maria.

Després, Guillem de Montpeller, en vida d'ella, va prendre una altra dona, que era de Castella (no

recordem com es deia el seu pare, però ella es deia Agnès), de la qual va tenir aquests fills: Guillem de Montpeller, que va ser senyor de Peiollà fins a l'hora de la seva mort; després, Bergunyó; Bernat Guillem, que vam heretar i a qui vam donar muller, una dona que es deia Juliana i era del llinatge de la mare, de nom Entença, filla de Ponç Hug, germà del comte Hug d'Empúries; i un altre germà que criava el nostre pare, de nom Tortoseta. I aquest Guillem de Montpeller, que era el fill gran de Guillem de Montpeller, va lluitar per ser senyor de Montpeller, pel fet que era home. I aquest plet va arribar davant el Papa: la nostra mare, la reina Maria, va anar a la cort de Roma per defensar el seu dret i aconseguir que nós, que érem el seu hereu, fóssim senyor de Montpeller. I van sostenir amb tanta força el seu plet davant el Papa, que els va donar per sentència (i ho va posar per escrit en una decretal) que jutjava que els fills de Guillem de Montpeller i Agnès no eren legítims, perquè els havien concebut en adulteri i ell tenia una altra dona. I va jutjar que Montpeller era de la reina Maria i nostre, que érem el seu fill.

CONCEPCIÓ I NAIXEMENT DEL REI

Ara explicarem de quina manera ens van engendrar i com va ser el nostre naixement. Primer, de quina

manera ens van engendrar. El nostre pare, el rei Pere, no volia veure la nostra mare, la reina. I va passar que una vegada el rei era a Llates i la reina a Miravalls, i va venir al rei un noble que es deia Guillem d'Alcalà, i li va fer precís fins que el va fer venir a Miravalls, on era la nostra mare. Aquella nit que van ser a Miravalls, Nostre Senyor va voler que ens engendressin. Quan la reina, la nostra mare, es va sentir embarassada, va entrar a Montpeller. I aquí va voler Nostre Senyor que tingués lloc el nostre naixement, a casa dels de Tornamira, la vigília de Santa Maria Candelera.

La nostra mare, així que vam néixer, ens va enviar a Santa Maria, i ens van portar a coll, i deien matines a l'església de Nostra Senyora; i, tan bon punt ens van fer entrar pel portal, van cantar *Te Deum laudamus*. I els clergues no sabien que hi havíem d'entrar, sinó que vam entrar quan entonaven aquell càntic. Després ens van dur a Sant Fermí. I quan els qui ens portaven van entrar per l'església de Sant Fermí, cantaven *Benedictus Dominus Deus Israel*.

Quan ens van tornar a casa de la nostra mare, ella es va alegrar molt d'aquests presagis. I va fer fer dotze candeles, totes del mateix pes i la mateixa mida, i les va fer encendre totes alhora, i a cada una hi va posar el nom d'un apòstol, i va prometre a Nostre Senyor que ens posaria el nom de la candela que durés més. I va durar més la de sant Jaume, tres dits més que les altres. I per això i per la gràcia de Déu tenim el nom de Jaume.

Així venim de la que va ser la nostra mare i del rei Pere, el nostre pare. I sembla obra de Déu, perquè després dels pactes que havia fet el nostre avi per tenir aquella muller, més endavant, dins el llinatge de l'emperador Manuel i del nostre pare, el rei Pere, es va reparar aquella falta amb un altre matrimoni.

Després, mentre jèiem al bressol, ens van tirar una pedra per la trapa, i va caure ben a la vora, però Nostre Senyor ens va voler salvar de la mort.

EL REI PERE I LA REINA MARIA

El nostre pare, el rei Pere, va ser el rei més noble que hi havia hagut mai a la Península i el més gentil i el més afable; i donava tant que les seves rendes i les seves terres perdien valor. I era bon cavaller d'armes, bo com cap altre al món. I dels seus altres bons costums no en volem parlar més, per no allargar l'escrit.

De la reina Maria, la nostra mare, volem dir que, si al món hi havia una bona senyora, ella ho era en témer i honorar Déu i en els altres bons costums que tenia. I podríem dir-ne molt de bé, però en diem només això, que val per tota la resta: que l'estimen tots els homes del món que saben com es comportava. I Nostre Senyor la va estimar tant i li va donar tanta gràcia que és proclamada reina santa pels que són a Roma, i santa a la resta del món. I guareix molts

RAMON MUNTANER

Capítols 3-6

L'ENGENDRAMENT DEL REI JAUME

És ben manifest que la gràcia de Déu és i ha de ser amb tots els descendents de l'esmentat rei Jaume, fill del rei Pere i de la molt alta senyora Maria de Montpeller, perquè la seva naixença fou un miracle de Déu i per obra seva. I perquè ho sàpiguen tots els qui en endavant sentiran llegir aquest llibre, ho vull explicar.

És veritat que el rei Pere va prendre per muller i per reina l'esmentada Maria de Montpeller, per la gran noblesa del seu llinatge i per la seva noblesa pròpia, i perquè li fornia Montpeller i la seva baronia, que posseïa plenament. I en endavant, el rei, que era jove quan s'hi va casar, escalfant-se amb altres dames gentils, no va tornar amb l'esmentada Maria, sinó que de vegades venia a Montpeller sense acostar-s'hi, cosa que

aflligia i decebia tots els súbdits, i sobretot els prohoms de Montpeller. Així, una vegada va passar que el rei va venir a Montpeller i s'hi va enamorar d'una gentil dama, i per ella bornava i anava amb armes i exercitava la punteria amb la llança; i s'hi esforçava tant que ho donava a conèixer a tothom.

Els cònsols i prohoms de Montpeller, que se'n van assabentar, van fer venir un cavaller que tenia la confiança del rei en aquella mena d'afers, i li van dir que, si feia el que li dirien, el farien ric i benestant per sempre més. Ell va dir que li diguessin el que volguessin, que no deixaria de fer res al món que els honorés, sempre que no hagués de trencar la fidelitat. D'aquesta manera es van demanar els uns als altres que guardessin el secret, i van dir:

—Ara, ¿sabeu què us volem dir? Us hem cridat per aquesta raó: sabeu que la reina és una de les bones dames del món, i de les santes i de les honestes, i sabeu que el senyor rei no torna amb ella, i d'aquí en venen gran minva i dany per a tot el regne. La reina ho suporta com a bona dama que és i no mostra gens que li sàpiga greu; però a nosaltres ens en ve el dany: si el rei morís i no hi hagués hereu, seria un gran dany i deshonor per a tota la seva terra, i sobretot seria un gran dany per a la reina i Montpeller, que cauria en unes altres mans. I nosaltres no voldríem de cap manera que Montpeller sortís mai del reialme d'Aragó. I així, si voleu, hi podeu posar remei.

El cavaller va respondre:

—Us dic, senyors, que tot allò que pugui fer jo i faci honor i profit al meu senyor rei i a la reina Maria i a tots els pobles, no deixaré mai de fer-ho.

—Ara, doncs, com que ho dieu tan bé, sabem que teniu la confiança del rei en l'afer de l'amor que té per aquella dama, i que treballeu perquè la tingui; per això us preguem que li digueu que li heu aconseguit la dama i que vindrà a veure'l secretament a la seva cambra, però que no vol que hi hagi llum, perquè no la vegi ningú. I d'això ell n'obtindrà un gran plaer.

»I quan ell s'haurà ficat al llit i tothom se n'haurà anat de la cort, vindreu a nosaltres, a la seu del consolat de Montpeller, i nosaltres hi serem, els dotze cònsols, i entre cavallers i ciutadans tindrem uns altres dotze homes, dels millors de Montpeller i de la baronia; i tindrem la senyora Maria de Montpeller, reina, que amb nosaltres, juntament amb dotze dames honrades, de les més honrades de Montpeller, i amb dotze donzelles, anirà a la residència del rei. I vindran amb nosaltres dos notaris, els millors de Montpeller, i l'oficial del bisbe i dos canonges i quatre bons religiosos.

»Cada home i cada dama i donzella portarà un ciri a la mà, que encendrà quan la senyora Maria entri a la cambra del rei. I a la porta de la cambra s'hi estaran tots junts fins que s'acosti l'alba, quan obrireu la

**VERSIÓ ORIGINAL
EN CATALÀ ANTIC**

LLIBRE DELS FETS DEL REI EN JAUME

Capítols 1-5

[PRÒLEG]

Retrau mon senyor sant Jaume que fe sens obres morta és. Aquesta paraula volc nostre Senyor complir en los nostres fets. E jatsia que la fe senes les obres no valga res, quan ambdues són ajustades fan fruit, lo qual Déu vol rebre en la sua mansió. E ja fos açò que el començament de la nostra naixença fos bo, en les obres nostres havia mester millorament, no per tal que la fe no fos en nós de creure nostre Creador en les sues obres, e a la sua Mare pregar que pregàs per nós al seu car Fill que ens perdonàs lo tort que li teníem. On, de la fe que nós havíem, nos adux a la vera salut.

E quan nostre Senyor Jesucrist, que sap totes coses, sabia que la nostra vida s'allongaria tant, que faríem ajustament de bones obres amb la fe que nós havíem, feia'ns tanta de gràcia e de mercè, que per pecadors

que nós fóssem de pecats mortals ni de venials, no volc que nós preséssem honta ne dan que vergonya en poguéssim haver en cort ne en altre lloc; no volc encara que moríssem tro açò haguéssem complit. E és tanta la mercè que ell nos feia, que tothora ens feia honrar de nostres enemics, de fet e de paraula, e ens donà en nostra vida salut en nostra persona.

E, si algunes vegades nos dava malalties, feia-ho en manera de castigament, en semblança de pare que castiga son fill. Car diu Salamó que qui perdona a son fill les vergues de castigament, que mal li fa, e no sembla que li vulla bé. E anc nostre Senyor no ens castigà tan fort que a nós tengués dan. On li agraiem, l'hora quan nos castigava, lo castigament que ens feia; e ara de tot en tot, quan coneixem que per nostre bé ho feia.

E membra'ns bé una paraula que ens retrau la santa Escriptura, que diu: *Omnis laus in fine canitur*, que vol dir aitant que la millor cosa que hom pot haver sí és a la darrerria dels seus anys. E la mercè del Senyor de glòria ha fet a nós en aquesta semblança, perquè es cumple la paraula de sant Jaume; que a la darrerria de nostres anys volc complir que l'obra s'acordàs amb la fe. E nós esguardant e pensant qual era aquest món en lo qual los hòmens que viuen humanament e com és petit aquest segle e frèvol e ple d'escàndol, e com l'altre ha glòria en si senes fi, e nostre Senyor com la dona a aquells qui la volen haver ni la percacen; e esguardant encara com és gran lo seu poder e petita la nostra flaqueza, e

coneguem e entenem per veritat aquest mot que diu l'Escriptura: *Omnia pretereunt preter amare Deum*, que vol dir aitant que totes les coses del món són traspassadores e que es perden, sinó tan solament l'amor de Déu. E nós, coneixent que aquesta era la veritat e l'als, mensonja, volguem la nostra pensa e les nostres obres donar, e pensar e dreçar als manaments de nostre Salvador, e deixam les vanes glòries d'aquest món per aconseguir al seu regne. Car Ell nos diu en l'Evangeli: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me*. E vol tant dir en romanç que qui vol venir après d'Ell deix la sua voluntat per la sua. E membra'ns encara a nós les grans gràcies que Ell moltes vegades nos havia fetes en temps de nostra vida, e majorment a la darrerria dels nostres dies, volguem deixar la nostra voluntat per la sua. E per tal que els hòmens coneguessen e sabessen, quan hauríem passada aquesta vida mortal, ço que nós hauríem fet ajudant-nos lo Senyor poderós, en qui és vera trinitat, deixam aquest llibre per memòria. E aquells qui voldran oir de les gràcies que nostre Senyor nos ha fetes e per dar exemple a tots los altres hòmens del món, que facen ço que nós havem fet: de metre sa fe en aquest Senyor que és tan poderós.

[EL LLINATGE DEL REI]

Vera cosa és e certa que nostre avi, el rei Don Alfons, feu parlar matrimoni a l'emperador de Constantinoble

que li donàs sa filla per muller. E sobre aquelles paraules que foren tractades e acordades d'ambdues les parts, ço és a saber, de nostre avi e de l'emperador, feu matrimoni nostre avi amb la regina Dona Sanxa, que fo filla de l'emperador de Castella. E l'emperador de Constantinoble, no sabent lo matrimoni que ell havia fet, envià sa filla al rei Don Alfons d'Aragó, que era comte de Barcelona e marquès de Provença. E el bisbe e dos rics hòmens que venien amb ella, quan foren a Montpeller, saberen que el rei Don Alfons, nostre avi, havia presa la reina Dona Sanxa, filla de l'emperador de Castella, per muller. E viren-se en gran embarg e en gran pensament què farien, puix ell havia presa altra muller.

E En Guillem de Montpeller era senyor de Montpeller e de la senyoria que pertany a Montpeller. E aquells nobles que eren venguts amb la filla de l'emperador demanaren què es farien d'aquest engan e d'aquest falliment que havien pres: que ells vinent amb la filla de l'emperador Manuel al rei Don Alfons que la presés per muller, e ell n'havia altra presa, e que els consellàs en qual manera se'n captendrien. E ell respòs-los que ell hauria son consell.

E quan En Guillem de Montpeller hac tot son consell ajustat, donaren-li per consell sos rics hòmens e sos cavallers e aquells que eren hòmens de valor en la ciutat de Montpeller que la's retingués per muller. E puix Déu li havia dada tanta de gràcia, que la filla

de l'emperador Manuel, que era en aquell temps lo millor hom de Cristians, era venguda en sa vila ni el lloc on ell era e era desconsolada de marit que devia haver, que la presés per muller e que no la'n deixàs tornar per nulla re. E sobre açò ell feu resposta al bisbe e als nobles que vengueren amb ella. E la resposta fo aital, que els envià per sos missatgers, que puix Déu li havia dada tanta de gràcia, que pus ella no havia aquell marit que devia haver, que ell la volia haver per muller.

E quan los missatgers de l'emperador oïren aquestes paraules, amb lo desconhort que havien de primer, los doblà: que la filla de l'emperador presés marit sinó rei o emperador, car altre no li tanyia. E pregaren-lo molt carament per la valor que en ell era e per Déu que en deixàs tornar la filla de l'emperador, car ells li havien promès que, si aquell matrimoni no es faés, que la tornassen a son pare per terra o per mar; e que no els embargàs, puix raó no hi havia ne per ell no era venguda. Amb aitant respòs-los En Guillem de Montpeller e son consell que d'altra manera no seria. E quan los missatgers de l'emperador enteseren a llur voluntat e que d'altra manera no podria ésser, demanaren-los acord, e ells donaren-lo'ls tro en l'altre dia. E el bisbe e els rics hòmens qui vengueren amb ella veieren que la voluntat d'En Guillem de Montpeller e de son consell havia a passar; pensaren-se que fessen aquell matrimoni amb aquesta condició: que si